

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Bakalářská práce

2024

František Carda

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Katedra politologie

Alliance Party: vznik třetí síly v Severním Irsku?

Bakalářská práce

Autor práce: František Carda

Studijní program: Politologie a mezinárodní vztahy

Vedoucí práce: Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 5.12.2023

František Carda

Bibliografický záznam

CARDA, František. *Alliance Party: vznik třetí síly v Severním Irsku*. Praha, 2023. 47 s.

Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií, Katedra politologie. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Jakub Stauber, Ph.D.

Rozsah práce: 74 309 znaků

Abstrakt

Tato práce se věnuje tématu nárůstu podpory strany Alliance Party of Northern Ireland v Severním Irsku v posledních letech. Strana si i přes fakt, že se neidentifikuje ani jako unionistická, ani jako nacionalistická, dokázala na severoirské politické scéně vydobýt stálou pozici a v poslední době je u ní patrný významný nárůst podpory. To se projevilo zejména při volbách do Severoirského shromáždění v květnu 2022, kdy strana vykázala rekordní zisk a stala se třetí nejsilnější stranou v regionu, což je v její historii bezprecedentní událost. Práce si klade za cíl zjistit, jaké jsou možné faktory ovlivňující stoupající podporu strany; analyzuje jednak data z průzkumů veřejného mínění a sčítání lidu, zachycující vývoj severoirské společnosti v rovině náboženské a politické identity, jednak možné příčiny související s aktuální politickou situací. Věnuje se též vývoji strany a jejímu působení zejména během severoirského mírového procesu. Teoretický základ práce vychází z teorie konsociační demokracie Arenda Lijpharta a analyzuje, jak tato teorie, resp. její prvky obsažené ve Velkopáteční dohodě ovlivňují pozici strany v severoirském politickém systému.

Abstract

This bachelor thesis examines the growth of support for the Alliance Party of Northern Ireland in Northern Ireland in recent years. Despite the fact that it identifies as neither unionist nor nationalist, the party has managed to carve out a permanent position on the Northern Irish political scene and has recently seen a significant increase in support. This was particularly evident at the Northern Ireland Assembly elections in May 2022, when the party posted record gains to become the third strongest party in the region, an unprecedented event in its history. The paper aims to identify possible factors influencing the party's rising support; it analyses both opinion polling and census data, capturing the evolution of Northern Irish society in terms of religious and political identity, and possible causes related to the current political situation. It also looks at the development of the party and its performance, particularly during the Northern Ireland peace process. The theoretical basis of the thesis is based on Arend Lijphart's theory of consociational democracy and analyses how this theory, or its elements contained in the Good Friday Agreement, influenced the position of the party in the Northern Irish political system.

Klíčová slova

Alliance Party of Northern Ireland, konsociační demokracie, Severní Irsko, unionisté, nacionalisté

Keywords

Alliance Party of Northern Ireland, Consociational democracy, Northern Ireland, Unionists, Nationalists,

Title/název práce

Alliance Party: The Rise of a Third Force in Northern Ireland?

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce Mgr. Jakubu Stauberovi, Ph.D. za veškeré konzultace a rady k této práci, ochotu a trpělivost.

Obsah

Úvod.....	9
Rešerše literatury.....	11
1. Teoretická část – teorie konsociační demokracie.....	16
1.1 Problematické prvky a kritika teorie	17
1.1 Aplikace teorie na prostor Severního Irsku	18
1.2 Prvky konsociační teorie ve Velkopáteční dohodě	19
1.3 Vliv Velkopáteční dohody na postavení APNI	20
1.3.1 Volební systém.....	20
1.3.2 Sdílená exekutiva	21
1.3.3 Mezikomunitní hlasování.....	21
2. Vývoj APNI a její význam pro tehdejší dění	22
2.1 Vývoj APNI mezi lety 1970–1998.....	22
2.2 Vývoj strany po roce 1998	24
3. Metodologie a data	26
4. Výzkumná část	27
4.1 Politická identita.....	27
4.2 Náboženství.....	31
4.3 Interpretace výsledků	33
4.4 Analýza volebních programů	36
4.5 Shrnutí výzkumné části	38
Závěr.....	40
Summary	41
Seznam použitých zdrojů	43

Úvod

Severní Irsko je země s velmi specifickou a složitou politickou situací, která je výsledkem hlubokého rozdělení tamní společnosti na dva hlavní segmenty – unionistický (podporující spojení Severního Irska a Spojeného království) a nacionalistický (podporující spojení s Irskou republikou). Toto politické rozdělení navíc vychází z náboženské fragmentace; každý z těchto segmentů je úzce spojen s příslušnou církví – protestantskou a římskokatolickou. Spory mezi unionisty a nacionalisty přerostly koncem 60. let 20. století v ozbrojené střety, známé jako „*Troubles*“, které si vyžádaly mnoho životů a podařilo se je umírnit až koncem 90. let.

Na severoirské politické scéně můžeme ovšem nalézt i strany, které se nehlásí ani k unionismu, ani k nacionalismu, ale identifikují jako „*nezařazené*“ či „*jiné*“. Největším reprezentantem tohoto segmentu je strana Alliance Party of Northern Ireland (APNI). V posledních letech u ní lze podporovat poměrně značný nárůst podpory, a to na všech volebních úrovních (ve volbách do místních samospráv, Severoirského shromáždění, Dolní sněmovny i Evropského parlamentu). V parlamentních volbách v květnu 2022 navíc získala rekordní počet hlasů a umístila se jako třetí v pořadí, což je v dějinách existence strany bezprecedentní událost.

Tato práce si klade za cíl analyzovat a zjistit, jaké jsou možné příčiny aktuálního nárůstu podpory APNI. Předpokládáme, že tento stav může být zapříčiněn jednak faktory demografickými (stále více voličů se identifikuje jako nezařazení), jednak faktory politickými (zaměření APNI na určitá témata, jež jsou pro voliče přitažlivá, dále např. vliv brexitu). Tato skutečnost má vliv i na formulaci dvou výzkumných otázek, na něž se budeme snažit nalézt odpověď: „*Co je příčinou nárůstu podpory strany Alliance Party?*“ a „*Je úspěch této strany spíše součástí dlouhodobější proměny severoirské společnosti, nebo je způsoben jejím postojem k brexitu a jeho následkům?*“. Bude provedena analýza severoirských průzkumů veřejného mínění a sčítání lidu s cílem zjistit, zda dochází k dlouhodobější proměně severoirské společnosti a nárůstu počtu nezařazených voličů. Je také nutné se zaměřit na volební programy strany z minulých let a popsat její přístup k voličům a aktuálním politickým tématům.

V první části práce bude uvedena rešerše literatury a budou představena základní díla zabývající se teoretickými aspekty této problematiky, a především odborné články věnující se

přímo politickému prostoru Severního Irska. Dále bude představena Lijphartova teorie konsociační demokracie, implementace jejích prvků do Velkopáteční dohody a jejich vliv na stranu APNI. Pro lepší ilustraci pozice strany bude popsán její vývoj s cílem zdůraznit její pozici v důležitých obdobích severoirské politiky.

Druhá část práce je pak věnována samotnému výzkumu, tedy srovnání dat z průzkumů veřejného mínění a sčítání lidu, a také analýze volebních programů APNI. Výsledky budou shrnuty v grafech a tabulkách a prezentovány v samostatné příloze. Ve výzkumné části budou také zodpovězeny výzkumné otázky. Závěr je pak věnován shrnutí výsledků celé práce a nastínění směru možného dalšího výzkumu.

Význam této práce spočívá zejména v analýze aktuální události, která nemá v historii Severního Irska obdoby. Navíc se snaží navázat na díla věnující se tématu fragmentované společnosti či aplikace teorie konsociační demokracie a zabývá se politickou situací v Severním Irsku, což je velmi specifické prostředí hodné dalšího politického výzkumu.

Rešerše literatury

Přestože rostoucí podpora Alliance Party je záležitostí poměrně aktuální, neboť se týká zejména posledních čtyř let, stihla se jí věnovat již celá řada odborných článků. Ty jsou pro tuto práci nejrozsáhlejším zdrojem informací, neboť většina z nich je úzce specializována a věnuje se přímo tomuto tématu nebo podobnému (rozebírá příčiny úspěchu APNI, analyzuje proběhlé volby apod.).

Stěžejním zdrojem je článek Mary C. Murphyové (2022) „*The Rise of the Middle Ground in Northern Ireland: What does it Mean?*“. Autorka zde zkoumá příčiny a důsledky rostoucí podpory APNI pro severoirskou politiku. Dle Murphyové existuje přímá souvislost s rostoucí podporou APNI a rostoucím počtem nezařazených voličů („nedávné silné volební výsledky jsou součástí dlouhodobého vzestupného volebního trendu pro střední proud v Severním Irsku“), ale zároveň je další příčinou fragmentace unionistického bloku a přesun voličů od DUP. Ten byl zaviněn jednak vnitrostranickými problémy DUP, jednak tím, že strana podporovala brexit a odmítala severoirský protokol. APNI tak byla schopna části unionistických voličů, nepodporujícím brexit, nabídnout smysluplnou volbu. Dle Murphyové navíc volební úspěch mimo jiné odhaluje institucionální nedostatky Velkopáteční dohody, týkající se problematiky jmenování premiéra (*First Minister*) a vicepremiéra (*Deputy First Minister*).

Článek Johna Coakleyho (2021) „*Is a middle force emerging in Northern Ireland?*“ se též primárně zabývá nárůstem nezařazených voličů, ovšem je zde kladen větší důraz na náboženskou rovinu a změny v oblasti hodnot, jako je národní identita. Vliv zde má údajně také imigrace, ale i nárůst počtu osob, jež svou národnost identifikují jako „severoírskou“ oproti tradičnímu britsko-irskému rozdělení. Volební úspěch APNI z roku 2019 je tak dle Coakleyho především důsledkem dlouhodobého přeskupování politických sil z dřívějšího silně dichotomického vztahu směrem ke středu.

T. Agarín a H. Jarret (2022) v článku „*Cross-segmental parties in consociational systems: Downplaying prowess to access power in Northern Ireland*“ věnují pozornost zejména vývoji programu APNI. Ve svých volebních programech strana opakovaně zařazuje body týkající se větší transparentnosti vlády a kontroly korupce, což dle autorů dokázala opakovaně využít ve svůj prospěch vzhledem k tomu, že vládní unionistický blok se s těmito problémy opakovaně potýkal a APNI se tak ukázala být vhodnou variantou pro voliče, jejichž důvěra

vložená v unionistickou vládu byla tímto zklamána. Dalším bodem je pak brexit – strana sebe sama označuje jako silně proevropskou a stavěla se jasně proti vystoupení Spojeného království z EU; podle autorů její podpora v období po referendu není jen důsledkem toho, že strana se v programu zavazuje řešit ekonomické následky brexitu, ale také nespokojenost občanů se zanedbáním regionu ze strany britské vlády. Posledním bodem jsou pak veřejné služby; zejména pak lepší dostupnost zdravotnických služeb. Dle autorů stojí za úspěchem strany i fakt, že po roce 2016 (spolu s nástupem současné předsedkyně Naomi Longové) je pro stranu přednější oslovování voličů a rozšiřování vlastní voličské základny než pouhá snaha o spolupráci s ostatními velkými stranami.

Článek Jonathana Tongea (2020) „*Beyond Unionism versus Nationalism: the Rise of the Alliance Party of Northern Ireland*“ se věnuje výraznému úspěchu APNI ve volbách do Severoirského shromáždění v roce 2019. Strana dle autora dokázala mobilizovat až čtvrtinu voličů, kteří v předchozích volbách volit nešli; pro mnohé voliče byla zřejmě impulsem aktuální politická situace, kdy Stormont od roku 2017 de facto nefungoval a APNI se tak jevila jako vhodná alternativa k vládním stranám.¹ Důležitá je taky vize strany, ve které se snaží o nahrazování ústavních otázek (příslušnost k Irské republice či Spojenému království) „běžnou politikou“ a zdůrazňuje význam vytvoření jednotné společnosti založené na dialogu.

V dalším článku „*Voting into a Void? The 2022 Northern Ireland Assembly Election*“ Tonge (2022) analyzuje zisky jednotlivých stran ve volbách do Stormontu v květnu 2022. Tonge zde popisuje témata, která byla pro tyto volby klíčová a promítla se tak do volebních programů všech hlavních stran; nejednalo se totiž primárně o témata nacionální, ale především o zdravotnická a sociální. To přineslo úspěch zejména Sinn Féin, ale částečně i Alliance Party. Pro obě strany byla také významným zdrojem hlasů fragmentace unionistického bloku, neboť dvě přední unionistické strany, TUV a DUP zaznamenaly odliv voličů kvůli nepříznivému postoji k severoirskému protokolu; DUP navíc ztratila i hlasy konzervativnějších unionistických voličů ve prospěch TUV. Nejistý podle autora zůstává budoucí vývoj severoirské politické scény; Sinn Féin má šanci stát se v dalších volbách nejsilnější stranou, což může zvýšit tlak na vyvolání ústavního „hraničního“ referenda.

¹ Mezi lety 2017 a 2020 byla pozastavena činnost Stormontu z důvodu politické krize (neshody mezi vládními stranami Sinn Féin a DUP, zejména v oblasti otázky irského jazyka, financování a transparentnosti vlády).

Katy Haywordová (2020) se ve článku „*The 2019 General Election in Northern Ireland: the Rise of the Centre Ground?*“ věnuje volbám do dolní komory britského parlamentu v roce 2019; jako příčinu úspěchu APNI zde vidí kombinaci tří hlavních faktorů: jednak je to její pozice podporující setrvání Spojeného království v EU, dále pak nefunkční forma decentralizace s negativními následky na oblast sociálních služeb a zdravotnictví, a také neschopnost stran DUP a Sinn Féin nabídnout regionu jistotu v ekonomických otázkách spojeným s brexitem.

V roce 2019 se také konaly volby do Evropského parlamentu, což analyzuje Sean Haughey (2020). v článku „*Remain reaffirmed: the 2019 European election in Northern Ireland*“ APNI ve své volební kampani kladla velký důraz na problematiku brexitu; požadovala opakování referenda a také vytvoření pojistky proti tvorbě tvrdé hranice s Irskem, což jí dle výsledků přineslo úspěch. Středové strany v těchto volbách dosáhly zisku 21,2 % prvních preferenčních hlasů, což je dvojnásobek oproti minulým evropským volbám v roce 2014. Pozoruhodný je také fakt, že všichni úspěšní kandidáti byly ženy, což je v celobritském měřítku v těchto volbách výjimkou. Dle autora je rekordní zisk APNI „pozoruhodný, ale nikoliv překvapivý“, neboť nárůst počtu nezařazených voličů je patrný v dlouhodobém horizontu.

Podoba severoirské politiky je také ovlivněna volebním systémem single transferable vote; jeho vliv na úspěšnost APNI rozebírá článek Henryho Jarretta (2016) „*The Single Transferable Vote and the Alliance Party of Northern Ireland*“. Dle autora je systém STV pro mezikomunitní strany jako APNI nevýhodný, neboť další preference voličů se většinou přesouvají na menší, často umírněnější strany ze stejného nacionálně-politického bloku a strana tak nemůže plně využít jeho plný potenciál. Tento článek byl publikován před hlavním vzestupem zisků APNI a tvrzení o neschopnosti strany získat větší podíl prvních preferenčních hlasů je nutno brát s jistou rezervou, nicméně je užitečný pro utvoření komplexnějšího obrazu o funkci severoirského volebního systému.

Díky vítězství Sinn Féin ve volbách v roce 2022 se opět začalo více diskutovat o možnostech případného „hraničního“ referenda, čemuž se věnují P. Colfer a B. Diamond (2022) v článku „*Irish Unification After Brexit: Old and New Political Identities?*“ Pravděpodobnost úspěchu tohoto referenda se dle autorů zvýšila již kvůli brexitu, a také nárůst počtu nezařazených voličů, což snižuje volební dominanci unionismu. Situace je ovšem velmi komplikovaná; i velké procento nacionalistů podporuje setrvání ve Spojeném království, navíc

není zcela jasné, jak by mělo případné sjednocení proběhnout a co přesně by to znamenalo pro severoirskou politiku. Pro občany Severního Irsku je tak otázka sjednocení spíše zastíněna praktickými tématy. Dle autorů je nicméně pravděpodobné, že o výsledku případného plebiscitu rozhodnou právě z velké míry nezařazení voliči, jež jsou vzhledem ke své nezařazenosti schopni posoudit kladné argumenty pro sjednocení, spíše než voliči dvou velkých bloků, pro něž je otázka identity stále celkem důležitá.

Článek C. Murtaghové (2015) „*Reaching across: institutional barriers to cross-ethnic parties in post-conflict societies and the case of Northern Ireland*“ popisuje paradoxní situaci týkající se mezikomunitních stran jako APNI. Přestože podpora těchto stran naznačuje postupné stírání etnicko-nacionálního rozdělení, samy tyto strany jsou stále omezovány konsociačními institucemi, které primárně vyhovují dvěma soupeřícím stranám. Například současná předsedkyně Naomi Longová v době publikace článku uvedla, že „pokud nejste nacionalista či unionista, počítá se s vámi méně“. Jedním z legislativních mechanismů, v němž jsou středové strany znevýhodňovány, je tzv. „*Petition of Concern*“, tedy postup sloužící ke zpomalení přijetí návrhu zákona, při němž se musí kladně vyslovit alespoň třicet poslanců ze dvou stran; velké unionistické a nacionalistické strany tímto mohou ovšem blokovat návrhy ze strany APNI i jiných středových stran.² Nicméně dle členů APNI, kteří byli na toto téma pro účely článku dotazováni, mají tyto procesy především symbolický charakter, neboť signalizují, že Severní Irsko je stále silně rozděleno.

Podobně i článek D. Mitchella (2018) „*Non-Nationalist Politics in a Bi-National Consociation: The Case of the Alliance Party of Northern Ireland*“ popisuje určité znevýhodnění středových stran, nicméně dle autora je kritika severoirského systému přehnaná, neboť strana APNI i přes svou nezařazenou pozici dokáže své zájmy obhájit. Strana mimo jiné kritizovala volební systém z důvodů, že je vůči kategorii „ostatní“ nespravedlivý; dle autora je ovšem problematika systému STV složitější a určitá nevýhoda zde platí pro menší strany obecně, a nikoliv pouze ty středové.

Pro porozumění a analýzu vzniku a vývoje Alliance Party je klíčová publikace B. Egginsse „*History & hope: the alliance party in Northern Ireland*“ (History Press

² Secretary of State for Northern Ireland, 2022. The Fourth Report on the Use of the Petition of Concern Mechanism in the Northern Ireland Assembly. In: GOV.uk [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1054277/PoC_report_4.pdf

Limited, 2015). Autor zde popisuje období od sedmdesátých let, kdy se strana rozvíjela, až do roku 2014. Další roky bohužel již pokryty nejsou, strana má ovšem dle autora v severoirské politice nezastupitelnou roli, a tak je zřejmé, že i v budoucnu bude ovlivňovat místní dění. Je zde věnován i prostor hlavním programovým idejím APNI, jako je mezikomunitní spolupráce, vize sdílené budoucnosti či boj proti sektářství. Autor také zdůrazňuje význam středové pozice strany, která ji umožňuje být prostředníkem, zmírňujícím napětí mezi unionisty a nacionalisty.

Pro zasazení probírané problematiky do teoretického rámce jsem zvolil publikace Arenda Lijpharta, v nichž autor představuje koncept konsociační demokracie, zejména pak svazek „*Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*“ (Yale University Press, 1977), kde jsou vysvětleny základní charakteristiky tohoto konceptu a zároveň jeho limitace v prostoru Severního Irsku. Kniha „*The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands*“ (University of California Press, 1968) pak představuje fungování pluralitní společnosti v Nizozemí.

Vzhledem k tomu, že Severní Irsko je s Irskou republikou propojeno nejen kulturně a ekonomicky, ale také politicky, zejména pak prostřednictvím strany Sinn Féin, je nutné zmínit stavbu irského politického systému a jeho vliv na Severní Irsko, a také pozici Sinn Féin v obou zemích. Pro tyto účely nám poslouží svazek „*Politický systém Irska*“ od I. Šlosarčíka (Slon, 2007), širší spektrum informací pak lze nalézt v publikaci „*Politics in the Republic of Ireland*“ (kolektiv autorů, editace J. Coakley; Routledge, 2010). Zde je věnován prostor přímo britsko-irským vztahům i spolupráci „severu a jihu“.

Nezbytným zdrojem informací jsou pak volební programy Alliance Party, jež mohou být zásadní pro určení příčiny nárůstu podpory této strany. Konkrétně budou využity tyto programy: z roku 2019 pro volby do Evropského parlamentu, Dolní sněmovny a místních samospráv, a také program pro volby do Severoirského shromáždění z roku 2022.

1. Teoretická část – teorie konsociační demokracie

V teoretické části této práce budeme vycházet z teorie tzv. *konsociační demokracie*, jejímž autorem je nizozemský politolog Arend Lijphart, který se již koncem šedesátých let dvacátého století věnoval výzkumu specifické politické situace zejména v Nizozemí, ale i v některých ostatních evropských demokratických státech, které navzdory jisté míře kulturní či politické fragmentace vykazovaly vysokou míru politické stability.³ Například v již zmíněném Nizozemí se jedná o fragmentaci dvojitou – jednak na úrovni náboženské (kalvinistický segment a katolický segment), jednak na úrovni politické (liberální a socialistický blok).⁴ Nizozemská politická scéna je ovšem velmi stabilní, což je důsledkem fungování právě principu konsociační demokracie, která snižuje možnost eskalace konfliktu mezi jednotlivými segmenty díky institucionálnímu nastavení, jež dává prostor pro lepší vzájemnou spolupráci. Konsociační demokracie tak může být definována jako demokratický systém, fungující v rozdělených společnostech na základě sdílení moci představiteli jednotlivých skupin (Lijphart používá označení „*segmenty*“).⁵ Dle Lijpharta lze konsociační demokracii charakterizovat pomocí čtyř základních charakteristik:⁶

1. Velká koalice – Lijphart na ni klade velký důraz, jedná se podle něj o „primární charakteristiku“. Jedná se o formu vlády, v níž političtí vůdci všech důležitých segmentů pluralitní společnosti spolupracují; je ideologicky heterogenní. Je významná též z důvodu zastoupení i menších stran, dle Lijpharta je to „jediná možnost, jak se vyhnout permanentnímu vyloučení menšinových stran z vlády“.⁷
2. Segmentální autonomie – zaručuje jednotlivým skupinám určitou formu autonomie, týkající se rozhodování ve věci jejich vnitřních záležitostí. Specifickým příkladem segmentální autonomie je pak federalismus.⁸

³ Např. Belgie, Rakousko, Švýcarsko

⁴ LIJPHART, Arend. *The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands*. University of California Press, 1968, ISBN 9780520317666, s. 23-24

⁵ Britannica, 2022. Consociationalism. In: Britannica [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/consociationalism>

⁶ LIJPHART, Arend. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. Yale University Press, 1977, ISBN 0-300-02099-6, s. 25

⁷ LIJPHART, 1977, s. 30

⁸ Tamtéž, s. 42

3. Proporcionalita – zajišťuje jednak proporční zastoupení všech skupin v klíčových úřadech a státních institucích, jednak rozdělování finančních zdrojů (ve formě dotací) mezi jednotlivé skupiny, funguje v celém systému.⁹
4. Menšinové veto – přestože účast ve velké koalici zajišťuje politickou reprezentaci a ochranu i segmentům, které jsou v menšině, tato ochrana není stoprocentní. Menšinové veto umožňuje každé ze skupin chránit sebe sama, pokud by byla většinou přehlasována a cítila, že její zájmy jsou tím ohroženy.¹⁰

1.1 Problematické prvky a kritika teorie

Již sám Lijphart při představování teorie konsociační demokracie uvádí, že teorie obsahuje některé prvky, které mohou být vnímány kriticky. Podle autora může být kritizována jakožto nedostatečně demokratická a neschopná dosáhnout dostatečně stabilní a výkonné vlády.¹¹ Nedostatečná úroveň demokracie může být vnímána zejména za předpokladu, že nezbytným prvkem demokratického systému je funkční a silná opozice. Ta vzhledem k přítomnosti velké koalice v konsociačním zřízení v klasickém smyslu¹² neexistuje; dle Lijpharta je ovšem taková kritika neopodstatněná, neboť existence politické opozice v pluralitní společnosti by vedla k vyloučení menšinových stran.

Kritika týkající se neefektivnosti vlády zdůrazňuje zejména pomalé rozhodování velké koalice. Podle autora je zde nutné rozlišovat mezi krátkodobou a dlouhodobou efektivitou – systém, založený na soutěži jednotlivých segmentů by sice byl efektivnější v krátkodobém časovém úseku, nicméně dlouhodobě by vedl k většímu štěpení a rozpadu. Konsociační demokracie se sice může potýkat s krátkodobou nižší efektivitou, ale dlouhodobě je stabilní, což je pro pluralitní společnost klíčové.¹³ S nízkou efektivitou souvisí možné znehybnění celého systému, které může nastat zejména v případě použití menšinového veta, což je kritizováno jinými autory, např. Horowitzem.¹⁴

⁹ LIJPHART, Arend. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. Yale University Press, 1977, ISBN 0-300-02099-6, s. 38

¹⁰LIJPHART, 1977, s. 36

¹¹Tamtéž, s. 47

¹² Velká koalice opozici nevyklučuje; ta se ale vymezuje jen proti některým členům, a ne proti celé koalici, zůstává její součástí. (LIJPHART 1977, s. 48)

¹³ Tamtéž, s. 50-51

¹⁴ HOROWITZ, Donald L. *Ethnic Power Sharing: Three Big Problems*. *Journal of Democracy*, 2014, 25(2), 5-20, doi: 10.1353/jod.2014.0020, s. 6-7

Jako problematický se může jevit výběr konkrétních případů, na kterých Lijphart teorii představuje, což kritizuje např. Brian Barry. Ten především zpochybňuje relevanci teorie pro případy zemí s rozdělenou společností – podle něj např. Švýcarsko „nepředstavuje žádnou podporu této teorie“ a ostatní případy, jako Rakousko, Nizozemí či Belgie ji nemohou plně potvrdit a jsou nejednoznačné; v dalších rozdělených zemích je relevance teorie dokonce „mnohem pochybnější, než se celkově předpokládá“¹⁵ Lijphartova teorie byla také kritizována různými autory z hlediska správnosti postupu při výstavbě celé teorie. Jako problematická se může jevit především rozdílná konceptualizace jednotlivých termínů, nezbytných pro vysvětlení teorie. Např. pojmy jako pluralismus, demokracie a stabilita jsou v různých Lijphartových dílech definovány odlišně, což může působit nejednoznačně a snižovat věrohodnost celé teorie.¹⁶

Podle některých autorů má konsociační zřízení na rozdělenou společnost dokonce ještě větší polarizační efekt a přispívá k vyšší míře politicky motivovaného násilí, což je zcela v rozporu s hlavní myšlenkou teorie.¹⁷ Vzhledem k současnému nárůstu podpory APNI se též objevují jisté nedostatky teorie ve vztahu k menším stranám a celkovému institucionálnímu nastavení, čemuž se budeme věnovat níže.

1.1 Aplikace teorie na prostor Severního Irska

Severní Irsko je oblastí s velmi specifickým vývojem a politickou situací a teorie konsociační demokracie zde naráží na určité limity, čehož si byl vědom již Lijphart. Podle autora je severoirská společnost je sice hluboce rozdělená, ale zejména protestantská část se staví odmítavě proti možné spolupráci s částí katolickou; existují zde tedy dva protichůdné bloky, postrádající určitou rovnováhu, která by jejich soupeření vyvažovala. V severoirském prostoru navíc existují jisté faktory, které v teoretické rovině působí příznivě na fungování konsociační demokracie, ale vzhledem ke specifické místní situaci je jejich vliv spíše negativní. Jedním z nich je velikost; dle Lijpharta sice menší rozloha příznivě ovlivňuje podmínky pro fungování konsociační demokracie, ale jen do určité míry. Severní Irsko se však pravděpodobně

¹⁵ BARRY, Brian. Political Accommodation and Consociational Democracy. *British Journal of Political Science*, 1975, 5(4), 477-505, doi: 10.1017/S0007123400008322, s. 479

¹⁶ SCHENDELEN, M.C.P.M. The Views of Arend Lijphart and Collected Criticisms. *Acta Politica*, 1984, 19(1), 19-56, doi: 1887/3452449, s. 30-31

¹⁷ SELWAY, Joel; TEMPLEMAN, Kharis. The Myth of Consociationalism? Conflict Reduction in Divided Societies. *Comparative Political Studies*, 2012, 45(12), 1542-1571, doi: 10.1177/0010414011425341, s. 1564-1566

nachází pod touto hranicí, navíc malá populace znamená „menší pravděpodobnost výskytu talentovaných politiků“. ¹⁸ Dalším faktorem je existence vnější hrozby; předpokládá se, že pokud taková hrozba existuje, jsou podmínky pro tvorbu konsociačního zřízení příznivější, neboť přítomnost vnější hrozby může spíše vést k vzájemné solidaritě a rozvoji spolupráce mezi jednotlivými segmenty. Pro případ Severního Irska by to byl opakovaný nárok Irské republiky na toto území, což by však velmi pravděpodobně vedlo pouze k hlubšímu rozdělení. Klíčová je totiž podmínka, aby tato hrozba byla vnímána stejně všemi segmenty, a tím pádem by mohlo dojít k jejich spolupráci, což v tomto případě není možné. ¹⁹

1.2 Prvky konsociační teorie ve Velkopáteční dohodě

Přestože Lijphartova teorie konsociační demokracie naráží v případě Severního Irska na jistá omezení, má pro toto území velký význam. Na základě této teorie byla totiž vytvořena tzv. Velkopáteční (Belfastská) dohoda z roku 1998, tedy klíčový dokument severoirského mírového procesu. Jejím podepsáním vyvrcholilo úsilí o ukončení severoirského vnitrostátního konfliktu, známého jako „Troubles“ a trvajících již od konce 60. let 20. století, jehož předmětem byl ústavní status Severního Irska; nacionalisté a republikáni (proirští a převážně římskokatoličtí) požadovali, aby se Severní Irsko stalo součástí sjednoceného irského státu, zatímco unionisté (probritští a převážně protestantští) si přáli, aby region zůstal součástí Spojeného království.

Pokud bychom analyzovali Velkopáteční dohodu na základě teorie konsociační demokracie, můžeme v ní nalézt souvislost mezi jednotlivými prvky smlouvy a čtyřmi základními charakteristikami Lijphartovy teorie. První a pro Lijpharta nejdůležitější charakteristikou je velká koalice; v Severním Irsku ji reprezentuje sdílená exekutiva. Výkonná moc zde má dva hlavní představitele – premiéra (*First Minister*) a vicepremiéra (*Deputy First Minister*), ti navzdory rozdílnému jménu svých pozic zaujímají stejné postavení a mají v podstatě stejné pravomoci. Premiéra jmenuje strana s nejvyšším počtem hlasů z nejúspěšnějšího bloku, vicepremiér je pak jmenován stranou s největším počtem hlasů z druhého nejúspěšnějšího bloku. Tím je zajištěna rovnováha a spolupráce unionistického a nacionalistického bloku. Další představitelé exekutivy, ministři, jsou pak dosazováni podle zisků jednotlivých stran. ²⁰

¹⁸ LIJPHART, Arend. *Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration*. Yale University Press, 1977, ISBN 0-300-02099-6, s. 139

¹⁹ LIJPHART, 1977, s. 139

²⁰ NI direct, 2023. *The Northern Ireland Executive*. In: NI direct [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.nidirect.gov.uk/articles/northern-ireland-executive>

Prvek proporcionality je v dohodě zastoupen volebním systémem STV (*Single Transferable Vote*), který je používán při volbách do Severoirského shromáždění a jehož úkolem je právě zajistit proporcionalní zastoupení jednotlivých stran. Volič má v tomto případě jeden preferenční hlas, který dá vybranému kandidátovi a zbylé kandidáty seřadí podle své preference.²¹ Menšinové veto je reprezentováno tzv. *Petition of Concern*, což je legislativní mechanismus, jehož účelem je zpomalení procesu přijímání návrhu zákona, kterým by se mohl jeden politický segment cítit ohrožen, resp. mohly by být ohroženy jeho zájmy. Vyžaduje ovšem širší podporu; pro jeho uplatnění se musí vyslovit minimálně třicet poslanců ze dvou bloků.²² Co se týče prvku segmentální autonomie, tedy práva jednotlivých segmentů o rozhodování ve vlastních záležitostech, reprezentována je například v oblasti školství, kdy jsou některé školy rozděleny na katolické či naopak protestantské.²³

1.3 Vliv Velkopáteční dohody na postavení APNI

Vzhledem k tomu, že cílem této práce je primárně analýza možných příčin volebních úspěchů APNI v posledních letech, bude nutné se zaměřit také na to, jak může být tato strana ovlivňována institucemi a procesy zavedenými Velkopáteční dohodou, které vycházejí z teorie konsociační demokracie. Je možné, že jednotlivé prvky dohody mohou mít na volební výsledky strany pozitivní vliv.

1.3.1 Volební systém

Jelikož v Severním Irsku používaný volební systém STV je navržen proto, aby docházelo k co nejvíce proporčnímu zastoupení všech stran, lze předpokládat, že může mít na volební výsledky APNI pozitivní účinek. Podle některých autorů je ovšem strana tímto volebním systémem ovlivňována spíše negativně, neboť většina voličů, kteří umístí na první pozici kandidáta z určitého bloku, pak další preferenční hlasy rozdělí kandidátům dalších stran ze stejného bloku (tedy např. pokud dají hlas kandidátovi jedné unionistické strany, je pravděpodobné, že zbylé preference rozdělí mezi ostatní unionistické strany).

²¹TIDEMAN, Nicolaus. The Single Transferable Vote. *The Journal of Economic Perspectives*, 1995, 9(1), 27-38, doi: 10.1257/jep.9.1.2, s. 27-28

²² Secretary of State for Northern Ireland, 2022. The Fourth Report on the Use of the Petition of Concern Mechanism in the Northern Ireland Assembly. In: GOV.uk [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1054277/PoC_report_4.pdf

²³ CAIN Web Service, 2023. Background Information on Northern Ireland Society - Education. In: CAIN [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/educ.htm>

Jistým problémem je také fakt, že APNI je v podstatě největší stranou nezařazeného bloku (který je ale menší než unionistický či nacionalistický), a tak v rámci vnitroblokového přesouvání preferenčních hlasů nemůže získat významnější podíl hlasů, protože žádná významnější strana zde neexistuje. Voliči (zejména unionistických stran) jsou navíc k tomuto transferu často nabádáni samotnými stranami, které mezi sebou uzavírají dohody o přesunu preferenčních hlasů. Možným řešením by bylo, kdyby strana uzavřela podobnou dohodu s některou z větších stran z ostatních bloků, nicméně tím by jednoznačně zpochybnila svou nezařazenou pozici.²⁴

1.3.2 Sdílená exekutiva

Nedávné volební úspěchy APNI odhalily jisté institucionální nedostatky Velkopáteční dohody, zejména v oblasti sdílené exekutivy. Problematická je zde především situace týkající se jmenování sdílených funkcí premiéra a vicepremiéra. Premiér je totiž jmenován nejsilnější stranou, jeho zástupce pak nejsilnější stranou druhého nejsilnějšího bloku. Vzhledem k tomu, že APNI se v parlamentních volbách v květnu 2022 umístila na třetí pozici, není vyloučeno, že by se v budoucnu mohla stát druhou nejsilnější stranou a teoreticky získat právo na jmenování vicepremiéra. Což ale ve skutečnosti není možné, protože nezařazený blok bude zřejmě i nadále v Severoirském shromáždění nejmenší (na třetím místě). Podle APNI je tak nutná institucionální reforma a revize obsahu Velkopáteční dohody.²⁵

1.3.3 Mezikomunitní hlasování

Jako problematická se může v určitých ohledech jevit také nutnost poslanců Severoirského shromáždění identifikovat se jako jedna ze tří segmentálních kategorií. Jedná se zejména o případ mezikomunitního hlasování, kdy je nutné pro přijetí některých klíčových rozhodnutí, aby kladně hlasovala vážená většina (60 % přítomných poslanců a minimálně 40 % z unionistického a stejný počet z nacionalistického bloku). Hlasy bloku, označeného jako „jiné“ tak mají dle APNI nižší hodnotu než hlasy unionistických a nacionalistických stran, což by mohlo vést k nižšímu zájmu voličů.²⁶ Na druhou stranu nezařazená pozice umožňuje straně

²⁴ JARRETT, Henry. The Single Transferable Vote and the Alliance Party of Northern Ireland. Representation, 2016, 52(4), 311-323, doi:10.1080/00344893.2017.1301987, s. 312-320

²⁵ MURPHY, Mary C. The Rise of the Middle Ground in Northern Ireland: What does it Mean? The Political quarterly, 2022, 94(1), 99-103, doi:10.1111/1467-923X.13175, s. 99-101

²⁶ MITCHELL, David. Non-Nationalist Politics in a Bi-National Consociation: The Case of the Alliance Party of Northern Ireland. Nationalism & ethnic politics, 2018, 24(3), 336-347, doi:10.1080/13537113.2018.1489574, s. 339-344

stavět se do role prostředníka v případě sporů mezi nacionalisty a unionisty, a také nabízet alternativu ke stranám z těchto bloků.

Velkopáteční dohoda může být považována za nejvýznamnější dokument severoirského mírového procesu a její role ve zdejším politickém prostoru je nezastupitelná. Přestože obsahuje mechanismy sloužící k proporcionálnímu zastoupení jednotlivých segmentů či pomáhající vzájemné spolupráci, v případě přístupu k nezařazeným stranám v čele s APNI naráží na jisté překážky. Jedná se zejména o volební systém, způsob jmenování hlavních představitelů exekutivy a problematiku mezikomunitního hlasování. Lze říci, že tyto instituce stranu APNI spíše brzdí v rozvoji; zde se tedy nabízí otázka, zda v budoucnu nebude nutné upravit institucionální nastavení, zakotvené ve Velkopáteční dohodě. I přes tyto překážky je však strana schopná získat poměrně silnou podporu voličů; což značí, že institucionální nastavení, vycházející z teorie konsociační demokracie, má na úspěch strany spíše zanedbatelný vliv.

2. Vývoj APNI a její význam pro tehdejší dění

2.1 Vývoj APNI mezi lety 1970–1998

Ačkoliv primárním cílem této práce je zhodnocení důvodů úspěchu APNI v posledních letech, pro lepší porozumění situace a pozice, jakou strana na severoirské politické scéně zaujímá, je vhodné alespoň stručně přiblížit její vývoj a uvést, jak reagovala v klíčových okamžicích severoirské historie.

Počátky vývoje strany APNI je nutné hledat již na konci 60. let 20. století; konkrétně v roce 1969, kdy v Severním Irsku vzniká tzv. New Ulster Movement (NUM); jednalo se o politické hnutí, u jehož zrodu stáli Olivier Napier z Ulster Liberal Party (ULP) a Bob Cooper z Ulster Unionist Party (UUP). Hnutí bylo založeno s myšlenkou nabídnout alternativu k zavedeným stranám a prosazovat umírněnou a nestrannou formu politiky.²⁷ O rok později (21. dubna 1970) pak byla pod vedením Coopera a Napiera založena zcela nová strana, Alliance Party of Northern Ireland. Množství nových členů pocházelo právě z hnutí NUM.²⁸ Nově vzniklá strana záhy prezentovala své priority; jednalo se zejména o zajištění rovnosti všech občanů bez ohledu na vyznání či politickou identitu, vyšší participace občanů na veřejném dění

²⁷ The Alliance Party, 2020. Our History. In: APNI [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/our_history

²⁸ Tamtéž

s ohledem na spravedlivé zastoupení členů obou komunit, ale také jednoznačná podpora ústavního statutu Severního Irska jako součásti Spojeného království.²⁹

V roce 1972 byl předsedou strany zvolen Olivier Napier, který si tuto pozici udržel až do roku 1984. Během sedmdesátých let zaznamenala strana úspěchy zejména ve volbách do místních samospráv (1973, 1977); v roce 1973 se jednalo o získání 13,7 % hlasů³⁰ a o čtyři roky později již 14,4 % hlasů.³¹ V roce 1978 se také člen APNI David Cook stal starostou Belfastu (ve funkci 1978-1979), což z něj mimo jiné činí jediného neunionistického starostu severoirské metropole od roku 1898 do roku 1997.³²

APNI si záhy dokázala vydobýt pozici i v nově zřízeném severoirském parlamentu a ve volbách v červnu 1973 získala celkem 9,2 % hlasů a osm křesel v parlamentu.³³ Strana se také aktivně účastnila vyjednávání a konference v Sunningdale, týkajících se ustanovení nového severoirského výkonného orgánu (*Executive of Northern Ireland*) na konci roku 1973. Ten fungoval od ledna do května 1974 a APNI v něm byla zastoupena jedním členem; předseda Olivier Napier zde zastával funkci ministra pro právní záležitosti a vedoucího Úřadu pro právní reformu (*Legal Minister and Head of the Office of Law Reform*).³⁴ V květnu 1975 ve volbách do Ústavního konventu (*Constitutional Convent*) získala strana 9,8 % hlasů a mohlo ji tak reprezentovat osm poslanců.³⁵

Navzdory složité situaci v sedmdesátých letech a počátkem osmdesátých let, kdy dochází k radikální polarizaci severoirské společnosti a pozornost se soustředí na ozbrojený konflikt nacionalistických a unionistických skupin, si APNI dokázala udržet stabilní pozici. V roce 1982, kdy se konaly volby do Severoirského shromáždění, APNI zaznamenala získání 9,3 % hlasů a deseti křesel; lze tak říct, že během devíti let se její zisky v parlamentních volbách

²⁹ CAIN Web Service, 2023. The Alliance Party: Declaration of Intent 1970. In: CAIN [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: https://cain.ulster.ac.uk/proni/1970/proni_PM-5-161-3_1970-nd_a.pdf

³⁰ Access Research Knowledge, 2005. The 1973 Local Government Elections. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/flg73.htm>

³¹ Access Research Knowledge, 2005. The 1977 Local Government Elections. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/flg77.htm>

³² The Alliance Party, 2020. Our History. In: APNI [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/our_history

³³ Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1973. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa73.htm>

³⁴ The Alliance Party, 2020. Our History. In: APNI [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/our_history

³⁵ CAIN Web Service, 2023. Northern Ireland Constitutional Convention - A Chronology of Main Events. In: CAIN [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/events/convention/chron.htm>

měnily pouze minimálně. V roce 1984 vystřídal Oliviera Napiera v čele strany John Cushnahan; o tři roky později jej nahradil John Alderdice.³⁶ Osmdesátá léta jsou ovšem zároveň počátkem období, kdy APNI ve volbách do místních samospráv vykazuje stagnující až mírně klesající zisky.

V devadesátých letech, zejména v jejich druhé polovině, dochází v severoirském prostoru k postupnému vyčerpávání konfliktu a objevují se první snahy o mírová vyjednávání, na kterých se podílí i APNI. Strana otevřeně podporovala snahy o řešení konfliktu a cestu k vyjednávání mezi jednotlivými skupinami. Účastnila se jednání, která vedla tzv. *Opsahl Initiative*, organizace založená roku 1992 s cílem zapojit všechny severoirské politické aktéry do konstruktivního dialogu a pracovat na vzájemném porozumění a odstranění předsudků.³⁷ Podporovala i různé akce demonstrativního charakteru, jako např. „*Peace Train*“ v roce 1989, kdy byl vypraven zvláštní vlak z Dublinu do Belfastu jako symbolické gesto na protest proti bombardování této trati ze strany IRA.³⁸ V roce 1996 bylo založeno Fórum pro politický dialog (*Northern Ireland Forum for Political Dialogue*), v němž byla APNI zastoupena 7 členy v čele s Johnem Alderdicem³⁹. Vzájemný mírový dialog vyústil o dva roky později v podepsání Velkopáteční dohody; APNI se přímo účastnila formování této dohody a byla jednou z osmi severoirských politických uskupení, jež dohodu podepsaly. Strana aktivně podporovala prosazení dohody během jednání, a také ji propagovala před následným referendem.

2.2 Vývoj strany po roce 1998

V červnu 1998 se konaly volby do nově ustanoveného Severoirského shromáždění, v nichž APNI uspěla se ziskem 6,5 % hlasů a šesti křesel, což je pokles o necelá tři procenta oproti předchozím parlamentním volbám.⁴⁰ Nicméně i přes nižší zisk byl předseda APNI Alderdice jmenován předsedou shromáždění a uvolnil tak místo ve vedení strany Séanu Neasonovi, který byl ovšem již za dva roky vystřídán Davidem Fordem (ve funkci 2001-

³⁶ Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1982. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa82.htm>

³⁷ EGGINS, Brian. *History & Hope: The Alliance Party in Northern Ireland*. Second edition. Dublin, The History Press, 2016, ISBN 0-7509-6475-8, s. 95

³⁸ Eggins, 2016, s. 96

³⁹ Access Research Knowledge, 2005. The 1996 Forum Elections and the Peace Process. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/ff96.htm>

⁴⁰ Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1998. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa98.htm>

2016).⁴¹ Strana se na přelomu tisíciletí potýkala s pokračujícím úbytkem hlasů ve volbách do místních samospráv (5,1 % hlasů v roce 2001); ovšem i na dalších úrovních je v tomto období pozorovatelný pokles podpory APNI – např. v evropských volbách roku 1999 získala pouhých 2,1 % hlasů a ve volbách do dolní komory britského parlamentu roku 2001 jen 3,6 %.⁴²

Zhruba od roku 2005 dochází u APNI k postupnému růstu volebních zisků, a to na všech úrovních (viz Tab. 4-7). Dochází též k obnovení zájmu mladších lidí o členství ve straně. Někteří autoři to dávají do možné souvislosti s osobou Naomi Longové, která se roku 2009 stala starostkou Belfastu, ale již od roku 2006 působila jako zástupkyně předsedy APNI.⁴³ Koncem roku 2012 se APNI zasadila o řešení „sporů o vlajku“, který se týkal návrhu omezení doby vyvěšení vlajky Spojeného království na budově belfastské radnice ze strany nacionalistických radních; zástupci unionistů ovšem požadovali, aby vlajka na budově zůstala. APNI přišla s kompromisním návrhem, podle něhož měla být vlajka vyvěšena po sedmáct určených dní v roce. Tento návrh byl schválen, ale vyvolal masivní protesty příznivců unionismu, jež přerostly v násilné střety a útoky na sídlo APNI.⁴⁴

V roce 2016 David Ford rezignoval na pozici předsedy strany po volbách do Stormontu, kdy strana zaznamenala mírný odliv voličů a do čela se tak dostává Naomi Longová. Strana pod jejím vedením zaujala velmi jasný postoj, odmítající vystoupení Spojeného království z EU. Zároveň začala podpora APNI výrazněji stoupat, což může být ovlivněno odmítavým postojem k brexitu (viz Výzkumná část). Při předčasných volbách do Stormontu roku 2017 strana získala přes devět procent hlasů; ovšem ještě úspěšnější pro ni byl rok 2019, kdy zaznamenala poměrně vysoké zisky jak ve volbách do místních samospráv (11,5 %), tak i ve volbách do Dolní sněmovny (16,8 %) a do Evropského parlamentu (18,5 %), kam také vyslala svou předsedkyni jako prvního europoslance za tuto stranu. V parlamentních volbách o dva

⁴¹EGGINS, Brian. *History & Hope: The Alliance Party in Northern Ireland*. Second edition. Dublin, The History Press, 2016, ISBN 0-7509-6475-8, s. 120

⁴² Access Research Knowledge, 2005. The 2001 Westminster elections in Northern Ireland. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fw01.htm>

⁴³EGGINS, Brian. *History & Hope: The Alliance Party in Northern Ireland*. Second edition. Dublin, The History Press, 2016, ISBN 0-7509-6475-8, s. 140

⁴⁴CAIN Web Service, 2023. Note on the protests related to the Union Flag at Belfast City Hall, December 2012 - January 2013. In: CAIN [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/identity/flag-2012.htm>

roky později pak strana získala rekordních 13,5 % hlasů a zdvojnásobila počet získaných křesel.⁴⁵

Cílem APNI vždy bylo vyhnout se označení jako unionistická nebo nacionalistická strana. I přesto, že svými kořeny má blíže k unionistickému táboru, jedná se skutečně o stranu stojící uprostřed mezi nacionalistickým a unionistickým blokem. Tato pozice je pro APNI klíčová a dává ji možnost vytvářet roli prostředníka pro dialog mezi oběma stranami a zasazovat se o snižování napětí mezi nimi, jako to bylo zejména v devadesátých letech při vyjednávání o ukončení ozbrojených střetů či během poměrně nedávného „sporů o vlajku“.

3. Metodologie a data

V následující, výzkumné části, věnující se příčinám současného úspěchu APNI, budou použita data kvantitativního charakteru zachycující rozložení jednotlivých skupin severoirské společnosti ve vztahu k politické identitě a náboženskému vyznání. Bude provedena komparace hodnot jednotlivých proměnných v průběhu let; výsledky budou shrnuty, a také uvedeny v tabulkách a grafu. Předpokládáme, že z výsledků analýzy bude možné určit, zda dochází dlouhodobě k nárůstu počtu respondentů, kteří se neidentifikují ani jako unionisté, ani nacionalisté, či zda je vyšší podpora Alliance Party pouze dočasnou záležitostí způsobenou aktuálním politickým děním.

Co se týče používaných dat, budeme čerpat ze dvou hlavních oficiálních zdrojů. Prvním je databáze výsledků průzkumů veřejného mínění NILT (*Northern Life & Times*) z let 1998-2021; zde se zaměříme na téma politické identity. Budeme srovnávat, jak se v průběhu let mění rozložení jednotlivých kategorií respondentů a sledovat, zda dochází k nárůstu v kategorii „jiné“, jež souvisí s počtem nezařazených voličů. Druhým zdrojem je pak severoirské sčítání lidu, organizované agenturou *Northern Ireland Statistics and Research Agency* (NISRA), které probíhalo v letech 2001, 2011 a 2021. Zde se zaměříme na oblast náboženského vyznání a budeme sledovat, zda i v tomto případě dochází k nárůstu počtu osob, které se hlásí k „jinému“, či „žádnému“ náboženství.

⁴⁵ Access Research Knowledge, 2022. Who Won What When and Where? In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/>

4. Výzkumná část

Ve výzkumné části této práce se snažíme odpovědět na dvě hlavní výzkumné otázky: „Co je příčinou nárůstu podpory strany Alliance Party?“ a „Je úspěch této strany spíše součástí dlouhodobější proměny severoirské společnosti, nebo je způsoben jejím postojem k brexitu a jeho následkům?“. Zároveň se snažíme o ověření dvou následujících hypotéz:

Hypotéza 1: současná podpora Alliance party je výsledkem dlouhodobější pozvolné proměny severoirské společnosti, kdy se stále více voličů nezařazuje ani k unionistickému, ani nacionalistickému táboru. Tuto hypotézu lze považovat za ověřenou, pokud bude možné z výsledků analýzy jasně určit nárůst podílu občanů definujících se jako „jiní“, či „nezařazení“ v rovině politické identity, ale zároveň i identity náboženské, neboť mezi těmito dvěma faktory stále ještě určitá závislost existuje. Tento růst musí být ovšem postupný a pozorovatelný ideálně po celé zkoumané časové období; tedy zhruba od přelomu tisíciletí do posledního dostupného roku měření (2021) by měl být v kategorii „jiné“ viditelný vzestupný trend.

Hypotéza 2: současná podpora Alliance party je přímým důsledkem událostí spojených s vystoupením Spojeného království z EU neboli brexitem. Strana se totiž tehdy jasně vyslovila pro setrvání v EU a v současnosti zaujímá pragmatický postoj k severoirskému protokolu. Pokud tedy bude možné z výsledků jasně poznat, že u kategorie „jiné“ dochází k výraznějšímu nárůstu až po roce 2016 (v tomto roce se konalo referendum o vystoupení z EU a od něj se odvíjí všechny další události, proto byl tento rok zvolen jako klíčový) pak lze tuto hypotézu považovat za ověřenou.

Nelze ovšem vyloučit, že současná vyšší podpora APNI je způsobena kombinací obou těchto faktorů, tedy že sice dlouhodobě dochází k růstu počtu nezařazených voličů, ale zároveň byl větší úspěch podmíněn postojem strany k aktuálnímu politickému dění, jako je například spor ohledně severoirského protokolu.

4.1 Politická identita

Pro část výzkumu zaměřující se na postoj severoirské společnosti ohledně politických témat, zde příslušnost k unionistickému, nacionalistickému a nezařazenému táboru, budeme využívat data dostupná ze severoirského programu ARK, sloužícího pro výzkum sociální politiky. Program ARK byl založen v roce 2000 a jeho cílem je mimo jiné rozšířit dostupnost dat pro sociální vědy. Pravidelně organizuje průzkumy veřejného mínění, jako například *Young Life and Times Survey* (zaměřující se na postoje severoirské mládeže ve věku 16 let), *Kids' Life*

and Times Survey (přibližující názory žáků základních škol ve věku 7 let), a především *Northern Ireland Life & Times Survey* (NILT), jež každoročně sbírá názory severoirské společnosti na klíčové problémy a témata. Ten byl založen již roku 1998 díky spolupráci Ulster University a Queen's University Belfast a navazuje na starší průzkumy veřejného mínění (*Northern Ireland Social Attitudes Survey*), probíhající mezi lety 1989 až 1996.⁴⁶ Součástí NILT je vždy několik modelů, které se věnují aktuálním tématům. Pravidelně jsou to modely jako zastoupení žen v politice, výše příjmů a chudoba, mezikomunitní vztahy či politické postoje.

Právě model „*politické postoje*“ bude využit pro náš výzkum, neboť obsahuje požadovaná data o politické příslušnosti; nicméně jsou zde obsažena i data věnující se jiným oblastem, která pro tuto analýzu nemají primární význam, ale mohou sloužit jako doplňující data k ilustraci dané situace; zde se jedná především o otázky týkající se vystoupení Spojeného království z EU. Dalším velkým benefitem tohoto modelu je jeho pravidelnost, byl totiž zařazován každoročně od roku 1998 (výjimkou je rok 2011, kdy celý průzkum NILT neproběhl z finančních důvodů) až do roku 2021, z něhož jsou poslední dostupná data. Většina ostatních modelů totiž každoročně zařazována nebývá, může to souviset například s tématy, jež v danou dobu ovlivňují místní politiku. Můžeme tedy předpokládat, že model „*politické postoje*“, vzhledem k své pravidelnosti bude dobře odrážet případné proměny severoirské společnosti. Počet dotazovaných osob se v průběhu let lišil. Do roku 2004 (s výjimkou roku 1999) bylo dotazováno vždy 1800 dospělých obyvatel Severního Irsku; po tomto datu byl jejich počet snížen a kolísal mezi hodnotami 1179 až 1397, povětšinou se pak pohyboval okolo čísla 1200 (viz Tab. 1).⁴⁷

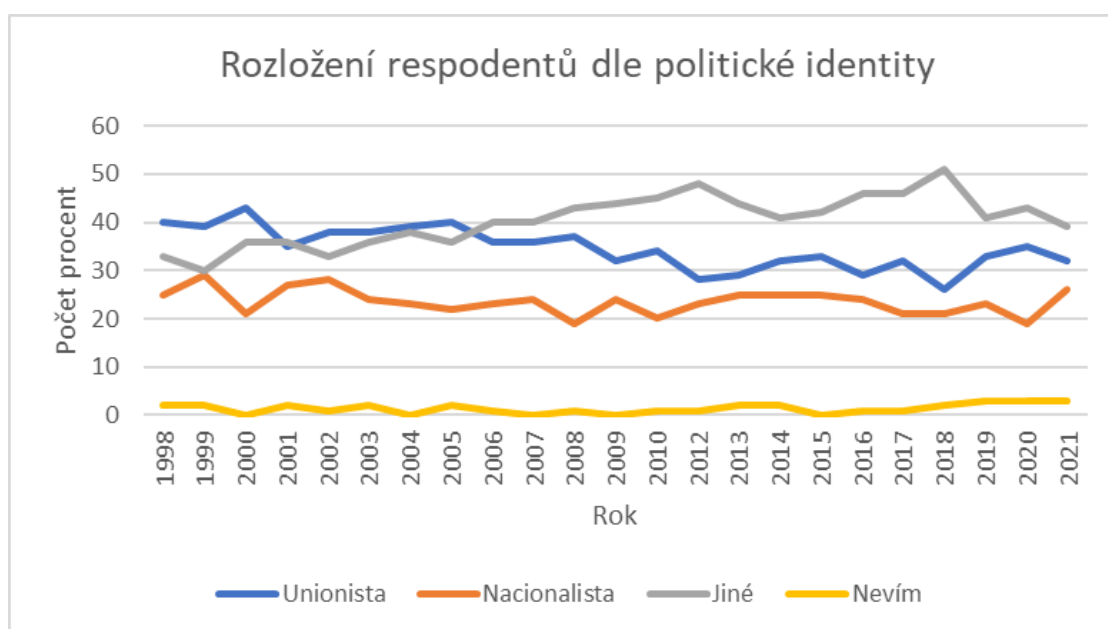
Zmíněný model „*politické postoje*“ obsahuje přes tři stovky různých otázek, rozdělených do dvaceti kategorií, jako je například zájem o politické dění, afiliace k určité politické straně, identita nebo kategorie týkající se severoirského mírového procesu. Pro tento výzkum bude přednostně využita otázka z kategorie „Identita“, a to konkrétně „Považujete se unionistu, nacionalistu, nebo ani jedno z nich?“. Dotazovaní se měli zařadit do jedné z kategorií, tedy „*unionista*“, „*nacionalista*“, „*jiné nebo ani jedno*“ a „*nevím*“.

⁴⁶ NILT, 2023. What is the Northern Ireland Life and Times Survey? In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/nilt/about>

⁴⁷ NILT, 2023. Results for years 1998-2021. In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/nilt/results/searchyear.html> (výsledky z let 1998 až 2021 vyjma 2011)

Co se týče kategorie „*unionista*“, tak u ní lze v průběhu let sledovat velmi mírný a pozvolný pokles. Nejvíce lidí se jako unionisté označilo na přelomu tisíciletí; v roce 2000 se jednalo o 43 % dotazovaných. Největší propady pak můžeme pozorovat v letech 2001 (o 8 %), dále pak 2008-2012 (o 9 %) a konečně pak sedmiprocentní propad v roce 2018 (oproti roku předchozímu). U kategorie „*nacionalista*“ můžeme pozorovat poměrně konstantní zastoupení, kolísající mezi hodnotami 19 a 29 %; od roku 2020 je pak patrný výraznější nárůst o sedm procent. Pro tento výzkum je klíčová kategorie „*jiné nebo ani jedno*“; zde jsou výrazné dva hlavní vrcholy, a to v letech 2012 a především v roce 2018, kdy tuto kategorii zaškrtnulo 51 % respondentů. Od tohoto roku docházelo k poklesu a v roce 2021 se jako „*jiné*“ označilo 39 % dotazovaných. Poslední kategorie, „*nevím*“, není vzhledem k velmi nízkému zastoupení příliš relevantní, do roku 2019 její hodnoty kolísají mezi nulou a dvěma procenty. Od roku 2019 pak každoročně tuto kategorii zvolila 3 % dotazovaných (viz Graf 1, Tab. 1).⁴⁸

Graf 1. Rozložení respondentů NILT dle kategorií „*unionista*“, „*nacionalista*“, „*jiné*“ a „*nevím*“ v procentech, pro období 1998-2021 (kromě 2011) s celkovým počtem respondentů v jednotlivých letech.

Zdroj dat: NILT, 2023.

⁴⁸ NILT, 2023. Module: Political Atitudes, topic: Identity. In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/nilt/results/polatt.html#identity> (výsledky pro model Politické postoje, kód otázky UNINATID, 1998-2021)

Tab. 1. Rozložení respondentů NILT dle kategorií „*unionista*“, „*nacionalista*“, „*jiné*“ a „*nevím*“ v procentech, pro období 1998-2021 (kromě 2011) s celkovým počtem respondentů v jednotlivých letech.

	Unionista (%)	Nacionalista (%)	Jiné (%)	Nevím (%)	Počet respondentů
1998	40	25	33	2	1800
1999	39	29	30	2	2200
2000	43	21	36	0	1800
2001	35	27	36	2	1800
2002	38	28	33	1	1800
2003	38	24	36	2	1800
2004	39	23	38	0	1800
2005	40	22	36	2	1200
2006	36	23	40	1	1230
2007	36	24	40	0	1179
2008	37	19	43	1	1215
2009	32	24	44	0	1228
2010	34	20	45	1	1205
2012	28	23	48	1	1204
2013	29	25	44	2	1210
2014	32	25	41	2	1211
2015	33	25	42	0	1202
2016	29	24	46	1	1208
2017	32	21	46	1	1203
2018	26	21	51	2	1201
2019	33	23	41	3	1203
2020	35	19	43	3	1292
2021	32	26	39	3	1397

Zdroj dat: NILT, 2023.

4.2 Náboženství

Náboženství je v Severním Irsku i v dnešní době faktorem poměrně pevně svázaným s příslušností k nacionalistickému či unionistickému táboru. I to celkem dobře ilustrují data z průzkumů NILT. U výše zmíněné otázky „*Považujete se unionistu, nacionalistu, nebo ani jedno z nich?*“ je mimo jiné uvedeno rozložení respondentů, hlásících se k určitému politickému postoji a zároveň náboženskému vyznání. Podíl katolíků hlásících se k nacionalismu a protestantů hlásících se k unionismu za celou dobu měření kromě jediné výjimky neklesá pod polovinu a kolísá obvykle mezi padesáti až sedmdesáti procenty. Stejná závislost je patrná i u osob nezařazených nábožensky a zároveň i politicky, i zde tento podíl tvoří ve všech letech nadpoloviční většinu (viz Tab. 2).⁴⁹

Pro vytvoření komplexního obrazu severoirské společnosti je tak nezbytné zkoumat, jak se v průběhu let liší počty příslušníků jednotlivých náboženských skupin. Proto budou pro účely tohoto výzkumu využita také data ze severoirského sčítání lidu, zveřejněná agenturou *Northern Ireland Statistics and Research Agency* (NISRA). Sčítání lidu probíhá každých deset let; zde budeme využívat data z let 2001, 2011 a 2021. Předpokládáme, že náboženské vyznání nepodléhá tolik vlivům, které ovlivňují příslušnost k politické skupině, jako jsou aktuálně probíraná politická témata nebo sociální problémy, a tudíž by větší časová vzdálenost mezi jednotlivými měřeními neměla představovat významnější problém pro zachycení trendu ve vývoji velikostí jednotlivých skupin. Uvedené roky byly pro výzkum zvoleny z důvodu, že pokrývají zhruba stejné časové období, jako průzkumy veřejného mínění; další census z roku 1991 by se již týkal období před devolucí a Velkopáteční dohodou, čemuž se zde přednostně věnovat nebudeme.

Tab. 2. Rozložení osob s různou politickou identitou podle náboženského vyznání

Sloupec A – podíl respondentů hlásících se k římskokatolické církvi, kteří se identifikují jako nacionalisté, sloupec B – podíl respondentů hlásících se k protestantským a jiným křesťanským církvím, kteří se identifikují jako unionisté, sloupec C – podíl respondentů hlásících se k jinému/žádnému náboženství, kteří se identifikují jako politicky nezařazení (jiní).

⁴⁹ NILT, 2023. Module: Political Attitudes, topic: Identity. In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/nilt/results/polatt.html#identity> (viz tabulka „Results for people of different religions“)

	A (%)	B (%)	C (%)
1998	63	72	63
1999	70	71	54
2000	62	68	62
2001	65	70	71
2002	65	73	67
2003	60	68	66
2004	57	71	66
2005	56	73	70
2006	54	69	73
2007	56	70	74
2008	48	70	75
2009	54	68	80
2010	54	65	82
2012	51	61	72
2013	53	64	63
2014	54	69	60
2015	59	68	67
2016	53	63	66
2017	50	67	62
2018	50	55	64
2019	59	67	62
2020	56	69	66
2021	64	69	61

Zdroj dat: NILT, 2023.

V otázce „Příslušnost k náboženskému vyznání“ mohli respondenti vybírat z celkem pěti kategorií týkajících se křesťanství: „*římskokatolická církev*“, „*presbyteriánská církev*“, „*metodistická církev*“, „*irská církev*“, „*jiná křesťanská církev*“. Z ostatních možností pak byly zahrnuty kategorie „*jiné náboženství*“, „*bez vyznání*“ a „*náboženství neuvedeno*“. Těchto osm kategorií bylo pro potřeby výzkumu spojeno do tří shrnujících. První z nich je „*římskokatolické křesťanství*“, kde je obsah jasně definovatelný. Další kategorie byla nazvána „*protestantství a ostatní církve*“. Zde je již situace poněkud komplikovanější, kategorie totiž obsahuje osoby, které se označily za presbyteriány, metodisty, příslušníky irské církve i jiných křesťanských církví. Třetí kategorie byla pak nazvána „*jiné nebo bez vyznání*“ a zahrnuje respondenty, kteří

se hlásí k jinému náboženství než v předchozích kategoriích, nebo ty, jež své vyznání neuvedli, resp. uvedli možnosti „bez vyznání“.⁵⁰⁵¹⁵²

U všech tří kategorií lze v průběhu třech uvedených let pozorovat celkem jasné trendy. Počet osob, jež se hlásí k římskokatolické církvi, velmi zvolna roste, a to zejména v posledních deseti letech. V roce 2001 tuto kategorii označilo 40,26 % dotazovaných. V roce 2011 to bylo o pět desetin procenta více a o deset let později stoupl podíl těchto osob na 42,31 %. Opačný trend vykazuje protestanství a ostatní církve. Zatímco v roce 2001 se takto identifikovalo 45,57 % respondentů, v roce 2011 to bylo o čtyři procenta méně a v roce 2021 37,35 % dotazovaných. Podíl osob, jež se neidentifikují ani s jednou s uvedených kategorií, vykazuje trvalý růst. V roce 2001 tuto kategorii vybralo 14,17 % osob, v roce 2011 to bylo již 17,69 % a konečně v roce 2021 hodnota činila 20,34 % (viz Tab. 3).

Tab.3. Rozložení respondentů dle náboženského vyznání v procentech (2001, 2011, 2021)

Rok	Římskokatolická církev (%)	Ostatní křesťanské církve (%)	Jiné/žádné náboženství
2001	40,26	45,57	14,17
2011	40,76	41,56	17,69
2021	42,31	37,35	20,34

Zdroj dat: NISRA, 2001, 2011, 2021.

4.3 Interpretace výsledků

Interpretace výsledků výzkumu může být nepříznivě ovlivňována několika faktory. Je to především odlišný rozsah obou testovaných vzorků – zatímco sčítání lidu by mělo zahrnovat naprostou většinu severoirské populace, jež k roku 2021 činila přes 1 900 000 osob, data z průzkumů veřejného mínění obsahují mnohem menší vzorek; zde se jedná o hodnoty mezi 1200 až 1800 osobami v jednotlivých letech, což je méně než tisícina populace. Data ze sčítání lidu vzhledem ke svému rozsahu tak mohou mnohem lépe odrážet skutečné rozložení

⁵⁰ NISRA, 2021. MS-B20 Religion – intermediate detail. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2021-ms-b20.xlsx>

⁵¹ NISRA, 2011. KS211NI. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2011-ks211ni.xlsx>

⁵² NISRA, 2001. KS07C. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2001-ks07c.xlsx>

jednotlivých skupin severoirské společnosti. Průzkumy veřejného mínění zase ovšem mají výhodu v každoročním opakování, takže u nich se spíše může lépe odhalit případný vliv aktuální politické situace, a především sledovat, zda je ve vývoji přítomen nějaký dlouhodobější trend. Dalším faktorem je pak časový rozsah měření – není zde zahrnut rok 2022, kdy APNI utřžila rekordní zisk v parlamentních volbách. Předpokládáme, že vzhledem k delšímu časovému rozsahu měření a zahrnutí let po brexitu by tento fakt, tedy vynechání posledního roku, neměl měření příliš ovlivnit.

Dle dat ze sčítání lidu NISRA můžeme říci, že počet severoirských občanů nezařazených nábožensky, dlouhodobě narůstá. Tím pádem by mohlo docházet i k nárůstu počtu občanů nezařazených politicky, jelikož tyto dva faktory spolu ve většině případů souvisí, a tento fakt by se měl promítat na počtech hlasů, určených pro APNI. Částečně bychom tak mohli potvrdit hypotézu 1, ovšem k tomu je nutné ještě analyzovat data zaměřená na politickou identitu. Zároveň je zřejmé, že tento nárůst probíhá současně s poklesem počtu osob hlásících se k protestantským a jiným církvím; tento trend koresponduje s výsledky voleb v květnu 2022, kdy unionisté ztratili hlasy ve prospěch APNI.

U výsledků průzkumu veřejného mínění NILT je interpretace poněkud složitější. Proměnná „*jiné*“ vykazuje kolísavý růst; na několika místech lze pozorovat, jak její hodnota narůstá, zatímco u proměnné „*unionista*“ dochází k poklesu, např. v letech 2008-2013 či 2015-2018. Po tomto datu však dochází u „*jiné*“ k propadu; v roce 2019 činil rozdíl deset procentních bodů oproti roku 2018, což musí být ovlivněno nějakým dalším faktorem, neboť v tomto roce zaznamenala APNI velký úspěch ve volbách do Evropského parlamentu, do Dolní sněmovny a do místních samospráv, tudíž bychom předpokládali, že i počet politicky nezařazených respondentů bude v tomto roce vyšší, nebo alespoň u něj nedojde k takovému poklesu. V posledních dvou letech měření dochází stále k poklesu, ovšem k růstu dochází u proměnné „*nacionalista*“; to se zřejmě odráží i výsledcích voleb do Severoirského shromáždění v roce 2022, kdy se Sinn Féin umístila na prvním místě.

Hypotézu 1 lze považovat za ověřenou pouze částečně. Od roku 2001 dochází k viditelnému nárůstu počtu osob nezařazených nábožensky, ovšem v politické rovině situace tak jednoznačná není. Hodnoty jsou poměrně značně rozkolísané, zejména v posledních třech letech měření, kdy dochází k poklesu, který je v rozporu s celkovým trendem i výsledky voleb.

Hypotézu 2 nelze také označit jako plně ověřenou. V roce 2016 sice u proměnné „jiné“ dochází k nárůstu, ale vzápětí je zde patrný markantní pokles o deset procentních bodů.

Je tedy zřejmé, že tyto faktory stojí za úspěchem APNI pouze částečně; pro utvoření komplexního obrazu o příčinách nárůstu je proto nutné zaměřit se ještě na volební zisky a též volební programy APNI z posledních let. Pokud zhodnotíme volební zisky APNI v jednotlivých typech voleb v průběhu let, zjistíme, že k výraznějšímu nárůstu podpory a rekordním ziskům došlo až v posledních čtyřech letech, resp. při volbách v roce 2019 a 2022. V těchto letech poprvé od roku 1998 zisky strany dosáhly dvojciferných hodnot. Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2014 strana obdržela zisk 7,1 %, v roce 2019 to bylo 18,5 % (viz Tab. 4).

Tab. 4. Podíl hlasů, jež získala APNI ve volbách do Evropského parlamentu⁵³

Rok	Zisk hlasů (%)
1999	2,12
2009	5,5
2014	7,1
2019	18,5

Zdroj dat: CAIN, 2023.

Obdobná je situace i u dalších voleb: při volbách do dolní komory britského parlamentu činil zisk v roce 2015 8,67 %, v roce 2019 to bylo již 16,8 % (viz Tab. 5); při volbách do Severoirského shromáždění v roce 2017 strana obdržela 9,05 % hlasů; o pět let později to bylo již 13,53 % (viz Tab. 6).

Tab. 5. Podíl hlasů, jež získala APNI ve volbách do dolní komory britského parlamentu

Rok	Zisk hlasů (%)
2001	3,6
2005	3,94
2010	6,35
2015	8,67
2019	16,8

Zdroj dat: CAIN, 2023.

⁵³ Ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2004 APNI nekandidovala.

Tab. 6. Podíl hlasů, jež získala APNI ve volbách do Severoirského shromáždění

Rok	Zisk hlasů (%)
1998	6,5
2003	3,67
2007	5,24
2011	7,84
2016	6,98
2017	9,05
2022	13,53

Zdroj dat: CAIN, 2023.

Ve volbách do místních samospráv je také patrný nárůst: v roce 2017 činil zisk APNI 7,95 % a v roce 2019 již 11,51 % (viz Tab. 7).

Tab. 7. Podíl hlasů, jež získala APNI ve volbách do místních samospráv

Rok	Zisk hlasů (%)
2001	5,12
2005	5
2011	7,4
2014	6,65
2017	7,95
2019	11,51

Zdroj dat: CAIN, 2023.

4.4 Analýza volebních programů

Z volebních výsledků APNI je patrné, že její úspěch v letech 2019 a 2022 je patrně ovlivněn ještě dalším faktorem, který jsme zatím v našem měření nezohlednili. Proto se budeme ještě snažit zanalyzovat volební programy APNI z posledních let. Vzhledem k tomu, že APNI vykazuje viditelný nárůst ve všech typech voleb, jež se konaly; je zřejmé, že dokáže voličům nabídnout na všech politických úrovních plnohodnotnou alternativu k nacionalistickým i unionistickým stranám a její podpora není pouze lokálního charakteru.

Volby do Evropského parlamentu 2019 byly silně ovlivněny vyjednáváním dohody o brexitu a toto reflektovala i APNI ve svém volebním programu. Jako jedny z hlavních bodů

jsou zde uvedeny „podpora otevřených hranic, volný obchod a pohyb přes hranice“ a dokonce „nové vypsání referenda o setrvání v EU“. APNI se zde tedy jasně vymezuje proti brexitu, definuje se jako „progresivní a proevropská strana“, podporuje vytvoření pojistky („*backstop*“), jež by měla zabránit vzniku tvrdé hranice s Irskou republikou a Severnímu Irsku ponechat jednodušší přístup na evropský trh. Celkově lze říci, že v tomto programu přináší APNI racionální pohled na budoucí důsledky brexitu a snaží se podporovat ekonomická opatření, jež budou tyto důsledky minimalizovat.⁵⁴

V podobném duchu je laděn i program pro volby do britského parlamentu – ústředním heslem kampaně se stalo „*demand better*“, tedy „požadujeme něco lepšího, než je brexit“. I zde APNI požaduje vypsání nového referenda a řeší ekonomické důsledky brexitu, nicméně tento program zahrnuje i mnohem širší oblast témat, jako například klimatická změna, zemědělství, bezpečnost a soudnictví, mezinárodní záležitosti či transparentní vláda. Navrhuje také zřízení nové instituce „občanského fóra“, složeného z lokálních politiků a náhodně vybraných občanů, které bude pořádat diskuse s cílem řešit aktuální politické problémy. Je zde vidět také silnější zaměření na sociální politiku, strana argumentuje tím, že stát kvůli brexitu přijde o obrovské množství financí a tyto peníze by se měly spíše použít pro vytvoření spravedlivého sociálního systému. Dle APNI by se také měla například zrušit kontroverzní tzv. „*bedroom tax*“, neboli poplatek, který platí nájemníci sociálních bytů za nevyužité pokoje. Významnou částí je také zaměření na zemědělství, neboť strana pokládá za nutné zajistit „členství v celní unii za účelem minimalizace dopadů na zemědělce“ nebo vést takovou imigrační politiku, aby agrární odvětví netrpělo nedostatkem pracovních sil.⁵⁵

V programu zaměřeném na volby do místních samospráv je mnohem více kladen důraz na komunitní život, zejména na vytváření tolerantní společnosti a snahy ji více spojovat než rozdělovat, což je postoj pro APNI jako nezařazenou „třetí stranu“ typický. Je zde ovšem také nastíněna podpora lokálních podnikatelů, podpora udržitelného turistického ruchu, rozvoj hromadné dopravy či zlepšování veřejných prostranství se zaměřením na volnočasové aktivity.⁵⁶

⁵⁴ The Alliance Party, 2019. 2019 European Manifesto. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2019_european_manifesto

⁵⁵ The Alliance Party, 2019. Alliance Party Westminster Election Manifesto 2019. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/alliance_westminster_election_manifesto_2019

⁵⁶ The Alliance Party, 2019. 2019 Local Government Manifesto. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2019_local_government_manifesto

Program pro volby do Stormontu z roku 2022 je pak obsahově nejrozsáhlejší. K severoirskému protokolu se strana staví pragmaticky; není to podle ní ideální možnost, ale vzhledem k tomu, že je to možnost jediná, je nutné jej využít a zároveň pracovat na jeho vylepšení a snížení jeho dopadů na severoirskou ekonomiku. Ovšem vzhledem k tomu, že se tento bod nachází na předposledním místě programu, je zřejmé, že strana se primárně orientuje na jiná témata, jako je např. opět sociální politika; zde strana navrhuje například zřídit dávky ve výši 20 liber týdně pro podporu dětí ohrožených chudobou či poukázky na podporu vytápění domácností rodinám s nízkými příjmy. Velký důraz je zde opět kladen na pozici strany jako spojující rozdělenou severoirskou společnost; APNI zde hovoří o nutnosti vytvářet „společnou budoucnost“ a odstraňovat bariéry mezi náboženskými i politickými komunitami, a také pracovat na podpoře menšin, ať už národnostních, náboženských, či sexuálních. Reaguje také na zavádění ekologických opatření Green Deal; podle APNI představuje pro Severní Irsko výzvu, která může obyvatelům nabídnout velké množství nových pracovních míst. Jedním z bodů je také rozvoj infrastruktury, např. snaha o vytvoření moderní železniční sítě po celém irském ostrově.⁵⁷

4.5 Shrnutí výzkumné části

Jak je patrné z volebních výsledků a obsahu volebních programů APNI z posledních čtyř let, strana dokáže oslovit voliče jak na lokální, tak i na celostátní úrovni. Na každé z těchto úrovní voličům prezentuje své priority, které jsou pro danou úroveň povětšinou adekvátní; na nižších úrovních je kladen důraz spíše na sociální politiku a vztahy mezi komunitami, na vyšších je to pak spíše řešení ekonomických následků brexitu a pozice Severního Irsku v obchodním vztahu se Spojeným královstvím a Irskou republikou.

Co se týče zkoumaných demografických charakteristik, tedy náboženství a politické identity, jejich vliv na nárůst podpory není pravděpodobně hlavním faktorem. V náboženské rovině sice dochází již od roku 2001 k dobře pozorovatelnému a trvalému nárůstu počtu nábožensky nezařazených obyvatel, v oblasti politické identity je již situace složitější – tato hodnota sice vykazuje od počátku měření jistý nárůst, ale je rozkolísaná a od roku 2018 je u ní navíc patrný poměrně značný propad.

⁵⁷ The Alliance Party, 2019. 2022 Assembly Election Manifesto. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2022_assembly_election_manifesto

Příčinou současné podpory APNI tak pravděpodobně bude kombinace všech výše analyzovaných faktorů – mírný nárůst počtu nezařazených občanů (zejména v náboženské rovině), přístup strany k brexitu a severoirskému protokolu a schopnost nabídnout voličům politickou alternativu k velkým stranám i program adekvátní pro všechny typy voleb. Zkoumané hypotézy 1 a 2 tak nelze označit za plně ověřené. Nárůst podpory byl také do jisté míry zřejmě ovlivněn odlivem voličů unionistických stran. Dalším případným faktorem, který by mohl pozitivně ovlivňovat zisky APNI, může být přítomnost současné předsedkyně strany Naomi Longové, která je ve funkci od roku 2016; v té době již dochází k významnějšímu přílivu voličů APNI. Pro ověření tohoto faktoru, resp. jak je současná předsedkyně populární a jak ji hodnotí voliči, by však bylo nutné další rozšíření výzkumu.

Závěr

Alliance Party of Northern Ireland je stranou, která si v severoirském politickém prostoru vydobyla velmi specifické postavení, což je zapříčiněno zejména její nezařazenou pozicí. Dlouhodobě představuje jednak prostředníka především v konfliktních situacích mezi unionistickým a nacionalistickým blokem, a jednak plnohodnotnou alternativu k zavedeným stranám z těchto bloků.

Tato práce si kladla za cíl zodpovědět na výzkumné otázky „*Co je příčinou nárůstu podpory strany Alliance Party?*“ a „*Je úspěch této strany spíše součástí dlouhodobější proměny severoirské společnosti, nebo je způsoben jejím postojem k brexitu a jeho následkům?*“. Z výsledků provedené analýzy je možné vyvodit, že k jisté proměně severoirské společnosti skutečně dochází, ale jednoznačně to lze pozorovat pouze v případě náboženského vyznání, v případě politické identity je situace komplikovaná a spíše odráží další, např. politické, vlivy. Postoj strany k brexitu je jednoznačně záporný, ale v případě jeho ekonomických dopadů, jako je např. Severoirský protokol, je přístup APNI spíše pragmatický a je zde pozorovatelná snaha o minimalizaci negativních ekonomických dopadů. Strana také dokáže voličům nabídnout na všech volebních úrovních adekvátní volební program; důraz je zde kladen na mezikomunitní spolupráci, rovnost komunit a ekonomickou stabilitu. Lze tedy říct, že tento přístup také částečně stojí za pozitivním vývojem zisků strany. Skutečnou podstatu úspěchu APNI tak lze pravděpodobně hledat ve vzájemném působení všech zmíněných faktorů.

V teoretické části práce byla představena Lijphartova teorie konsociační demokracie, její problematické body a její vliv na APNI jako největší ze severoirských nezařazených stran. Je zřejmé, že ačkoliv tato teorie má nezpochybnitelný význam pro fungování rozdělených společností, institucionální nastavení, které z ní vychází, naráží v současné době v severoirském politickém prostoru na jisté limity. Toto nastavení, dané Velkopáteční dohodou sice úspěšně napomáhá vzájemné politické spolupráci a sehrálo klíčovou roli v mírovém procesu, nicméně současná proměna severoirské společnosti, resp. nárůst počtu politicky nezařazených voličů odhaluje některé jeho nedostatky. APNI je tak institucionálním nastavením ovlivňována spíše negativně. Vzhledem k patrnému nárůstu její podpory však můžeme tento vliv označit jako zanedbatelný.

Je pravděpodobné, že volební výsledky APNI mohou být ovlivňovány některými dalšími faktory, které jsme v našem výzkumu nezohlednili. Můžou to být některé demografické

charakteristiky nebo změny ve vedení strany. K prokázání těchto skutečností bude nutné rozšíření výzkumu, provedení hlubší statistické analýzy a zahrnutí i kvalitativních dat.

Summary

The Alliance Party of Northern Ireland is a party that has earned a very specific position in the Northern Irish political space, which is mainly due to its non-aligned position. In the long term, it has been both a mediator, particularly in situations of conflict between the unionist and nationalist blocs, and a fully-fledged alternative to the established parties in those blocs.

This paper aimed to answer the research question „*What is the cause of the increase in support for the Alliance Party?*” and „*Is the party's success more likely to be part of a longer-term transformation of Northern Irish society, or is it due to its attitude to Brexit and its consequences?*”. From the results of the analysis carried out, it can be concluded that some transformation of Northern Irish society is indeed taking place, but this can only be clearly observed in the case of religion, while in the case of political identity the situation is more complicated and reflects other, e.g. political, influences. The party's stance on Brexit is clearly negative, but in the case of its economic impacts, such as the Northern Ireland Protocol, APNI's approach is rather pragmatic and there is an observable effort to minimise negative economic impacts. The party is also able to offer an adequate electoral programme to voters at all levels; there is an emphasis on inter-community cooperation, community equality and economic stability. It can therefore be said that this approach is also partly behind the positive development of the party's gains. Thus, the real essence of APNI's success is probably to be found in the interplay of all these factors.

The theoretical part of the thesis introduced Lijphart's theory of consociational democracy, its problematic points and its impact on APNI as the largest of the Northern Irish unaffiliated parties. It is evident that although this theory is of unquestionable relevance to the functioning of divided societies, the institutional set-up that is based on it currently encounters certain limits in the Northern Irish political space. While this setting, given by the Good Friday Agreement, has successfully facilitated mutual political cooperation and played a key role in the peace process, the current transformation of Northern Irish society, or the increase in the number of politically unaffiliated voters, reveals some of its shortcomings. Thus, APNI is rather

negatively affected by the institutional set-up. However, given the marked increase in its support, this influence can be described as negligible.

It is likely that APNI's electoral results may be influenced by some other factors that we have not considered in our research. These may be some demographic characteristics or changes in the party leadership. Extending the research, conducting deeper statistical analysis and including qualitative data will be necessary to prove these facts.

Seznam použitých zdrojů

Odborné články

AGARIN, Timofey; JARRETT, Henry. Cross-segmental parties in consociational systems: Downplaying prowess to access power in Northern Ireland. *British journal of politics & international relations*, 2022, **24**(4), 723-740, doi:10.1177/13691481211048503

BARRY, Brian. Political Accommodation and Consociational Democracy. *British Journal of Political Science*, 1975, **5**(4), 477-505, doi: 10.1017/S0007123400008322

COAKLEY, John. Is a middle force emerging in Northern Ireland? *Irish Political Studies*, 2021, **36**(1), 29-51, doi:10.1080/07907184.2021.1877892

DIAMOND, Patrick; COLFER, Barry. Irish Unification After Brexit: Old and New Political Identities? *The Political quarterly*, 2022, doi:10.1111/1467-923X.13197

HAUGHEY, Sean. Remain reaffirmed: the 2019 European election in Northern Ireland. *Irish Political Studies*, 2020, **35**, 29-45, doi: 10.1080/07907184.2019.1652166

HAYWARD, Katy. The 2019 General Election in Northern Ireland: the Rise of the Centre Ground? *The Political quarterly*, 2020, **91**(1), 49-55, doi:10.1111/1467-923X.12835

HOROWITZ, Donald L. Ethnic Power Sharing: Three Big Problems. *Journal of Democracy*, 2014, **25**(2), 5-20, doi: 10.1353/jod.2014.0020

JARRETT, Henry. The Single Transferable Vote and the Alliance Party of Northern Ireland. *Representation*, 2016, **52**(4), 311-323, doi:10.1080/00344893.2017.1301987

MITCHELL, David. Non-Nationalist Politics in a Bi-National Consociation: The Case of the Alliance Party of Northern Ireland. *Nationalism & ethnic politics*, 2018, **24**(3), 336-347, doi:10.1080/13537113.2018.1489574

MURPHY, Mary C. The Rise of the Middle Ground in Northern Ireland: What does it Mean? *The Political quarterly*, 2022, **94**(1), doi:10.1111/1467-923X.13175

MURTAGH, Cera. Reaching across: institutional barriers to cross-ethnic parties in post-conflict societies and the case of Northern Ireland. *Nations and nationalism*, 2015, **21**(3), 544-565, doi:10.1111/nana.12129

SCHENDELEN, M.C.P.M. The Views of Arend Lijphart and Collected Criticisms. *Acta Politica*, 1984, **19**(1), 19-56, doi: 1887/3452449

SELWAY, Joel; TEMPLEMAN, Kharis. The Myth of Consociationalism? Conflict Reduction in Divided Societies. *Comparative Political Studies*, 2012, **45**(12), 1542-1571, doi: 10.1177/0010414011425341

TIDEMAN, Nicolaus. The Single Transferable Vote. *The Journal of Economic Perspectives*, 1995, **9**(1), 27-38, doi: 10.1257/jep.9.1.27

TONGE, Jonathan. Beyond Unionism versus Nationalism: the Rise of the Alliance Party of Northern Ireland. *The Political quarterly*, 2020, **91**(2), 461-466, doi:10.1111/1467-923X.12857

TONGE, Jonathan. Voting into a Void? The 2022 Northern Ireland Assembly Election. *The Political quarterly*, 2022, **93**(3), 524-529, doi:10.1111/1467-923X.13168

Monografie

COAKLEY, John a kol. Politics in the Republic of Ireland. Fifth edition. New York, Routledge, 2010, ISBN 978-0-203-86950-5

EGGINS, Brian. History & Hope: The Alliance Party in Northern Ireland. Second edition. Dublin, The History Press, 2016, ISBN 0-7509-6475-8.

LIJPHART, Arend. The Politics of Accommodation: Pluralism and Democracy in the Netherlands. University of California Press, 1968, ISBN 9780520317666

LIJPHART, Arend. Democracy in Plural Societies: A Comparative Exploration. Yale University Press, 1977, ISBN 0-300-02099-6

ŠLOSARČÍK, Ivo. Politický systém Irska. Praha. Sociologické nakladatelství, 2007, ISBN 978-80-86429-61-8

Internetové zdroje

Access Research Knowledge, 2005. The 2001 Westminster elections in Northern Ireland. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fw01.htm>

Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1982. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa82.htm>

Access Research Knowledge, 2005. The 1996 Forum Elections and the Peace Process. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/ff96.htm>

Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1998. In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa98.htm>

Access Research Knowledge, 2005. The 1973 Local Government Elections. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/flg73.htm>

Access Research Knowledge, 2005. The 1977 Local Government Elections. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/flg77.htm>

Access Research Knowledge, 2005. Northern Ireland Assembly Elections 1973. In: ARK [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/fa73.htm>

Access Research Knowledge, 2022. Who Won What When and Where? In: ARK [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/elections/>

Britannica, 2022. Consociationalism. In: Britannica [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/consociationalism>

CAIN Web Service, 2023. Background Information on Northern Ireland Society - Education. In: CAIN [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/ni/educ.htm>

CAIN Web Service, 2023. Northern Ireland Constitutional Convention - A Chronology of Main Events. In: CAIN [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/events/convention/chron.htm>

CAIN Web Service, 2023. Note on the protests related to the Union Flag at Belfast City Hall, December 2012 - January 2013. In: CAIN [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/identity/flag-2012.htm>

CAIN Web Service, 2023. The Alliance Party: Declaration of Intent 1970. In: CAIN [online], [cit. 04.12.2023]. Dostupné z: https://cain.ulster.ac.uk/proni/1970/proni_PM-5-161-3_1970-nd_a.pdf

CAIN, 2023. Results of Elections Held in Northern Ireland Since 1968. In: CAIN [online], [cit. 05.06.2023]. Dostupné z: <https://cain.ulster.ac.uk/issues/politics/election/elect.htm>

NI direct, 2023. The Northern Ireland Executive. In: NI direct [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z: <https://www.nidirect.gov.uk/articles/northern-ireland-executive>

NILT, 2023. What is the Northern Ireland Life and Times Survey? In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/nilt/about>

NISRA, 2001. KS07C. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2001-ks07c.xlsx>

NISRA, 2011. KS211NI. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2011-ks211ni.xlsx>

NISRA, 2021. MS-B20 Religion – intermediate detail. In: NISRA [online], [cit. 01.06.2023]. Dostupné z: <https://www.nisra.gov.uk/system/files/statistics/census-2021-ms-b20.xlsx>

NILT, 2023. Results for years 1998-2021. In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/ARK/nilt/results/searchyear.html>

NILT, 2023. Module: Political Atitudes, topic: Identity. In: Northern Ireland Life and Times Survey [online], [cit. 08.06.2023]. Dostupné z: <https://www.ark.ac.uk/nilt/results/polatt.html#identity>

Secretary of State for Northern Ireland, 2022. The Fourth Report on the Use of the Petition of Concern Mechanism in the Northern Ireland Assembly. In: GOV.uk [online], [cit. 03.12.2023]. Dostupné z: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1054277/PoC_report_4.pdf

The Alliance Party, 2019. Alliance Party Westminster Election Manifesto 2019. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023]. Dostupné z:

https://www.allianceparty.org/alliance_westminster_election_manifesto_2019

The Alliance Party, 2019. 2019 European Manifesto. In: APNI [online], [cit. 06.06.2023].

Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2019_european_manifesto

The Alliance Party, 2019. 2019 Local Government Manifesto. In: APNI [online], [cit.

06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2019_local_government_manifesto

The Alliance Party, 2020. Our History. In: APNI [online], [cit. 02.12.2023]. Dostupné z:

https://www.allianceparty.org/our_history

The Alliance Party, 2022. 2022 Assembly Election Manifesto. In: APNI [online], [cit.

06.06.2023]. Dostupné z: https://www.allianceparty.org/2022_assembly_election_manifesto